

ВІДГУК
Офіційного опонента Скловського Ігоря Зіновійовича на дисертацію
ВОРНІКОВА ВІКТОРА ІВАНОВИЧА
«КОНВЕНЦІОНАЛЬНІСТЬ В ПРОСТОРИ СУСПІЛЬСТВА, ЩО
САМООРГАНІЗУЄТЬСЯ»

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

Тема дисертаційного дослідження Ворнікова Віктора Івановича є досить актуальною для сучасного розвитку європейського суспільства, так як від втілення в життя епістемологічно-конвенціональної культури залежить соціальний, економічний та інтелектуальний прогрес світу. Тема конвенціональності є складовою дискурсу цивілізаційного осмислення природи і особистості українського елітоутворення, і суспільства, що має велике теоретичне і практичне значення для осмислення всіх процесів, які відбуваються на етапі трансформації сучасного українського суспільства та відродження толерантності громадсько-комунікативних процесів духовної культури.

Архітектоніка дослідження дозволяє у першому розділі створити семантичну конструкцію, де за допомогою епістемології національної ідеї здійснено структурно-функціональний аналіз і поняття «конвенціональність», щоб систематизувати відтворення особи, влади, народу. В основній частині йдеться про вартості «самоорганізації», – сукупність священних ідеалів народу», «національна еліта», «шляхетність – політичних чинників цивілізованого націотворення», «екологічний імператив», - дається змістовне розуміння сенсу української ідеї.

Зазначена праця має синтетично інтегративний характер, оскільки змістовні інновації підкреслюють те, конвенціональні традиції європейських народів, котрі свого часу допомогли відновити цивілізоване національне спілкування, актуалізовані у процесі цивілізованого державотворення цінності, що опредметнюють європейську інтеграцію.

Протягом XX – початку XXI століття людство підійшло до становлення й розвитку конвенціональності, як ознаки якості відкритого, цивілізованого суспільства, народжуються нові форми спілкування суспільства, що самоорганізується тут громадський діалог, заснований на партнерстві та здоровій конкуренції, на правових та соціальних засадах довіри й рівності усіх членів суспільства. Міжособистісні взаємини і взаємодії наповнюються гуманістичним – довірчим і моральним змістом, і, при цьому, набувають юридичної – правової або договірної форми на підставі, перш за все, довіри.

Сучасний світ являє собою сукупність інтеграційних та дезінтеграційних процесів. З одного боку, відбувається розпад і дроблення окремих соціумів, відокремлення суб'єктів суспільного життя у зв'язку зі зростанням впливу національної та індивідуальної самосвідомості. Ось чому дуже потрібна конвенціональність, щоб розробити концептуальну модель конвенціональності, а також для того, щоб субстанційно розкрити соціально-філософське розуміння витоків узгодженості в цивілізованому суспільстві;

Методологічну основу дослідження склали: теорія соціальної дії М. Вебера, що заклала методологічні основи розуміння соціальної конвенціональності, комунікативна теорія Ю. Габермаса, що безпосередньо пов'язала конвенціональність з феноменом соціальної інтеграції.

На авторський підхід до тлумачення теоретичних основ конвенціональності вплинули: феноменологічна філософія та соціологія П. Бергера, Е. Гуссерля, Т. Лукмана, М. Мерло-Понті, М. Гайдеггера, А. Щюца; соціокультурні концепції Г. Зіммеля, К. Мангейма, П. Сорокіна; теорії пізнання Ж. Піаже; методологічний конвенціоналізм К. Айдукевича, Р. Карнапа, Е. Леруа, А. Пуанкаре; соціолінгвістичні концепції Дж. Серля і А. ван Дейка; теорії плюралістичних світів Н. Гудмена, У. Джеймса, Е. Кассіра.

Наукова новизна отриманих результатів дисертанта полягає в тому, що вперше розроблена і запропонована нова конвенціональна модель суспільства майбутнього, на основі концептуального структурування уявлень

про соціальний простір, що самоорганізується, семіотичний і символічний простори взаємин у суспільстві, що самореалізує цивілізовані підстави національної ідеї.

В. Ворніков для обговорення філософською спільнотою запропонував цілісне системне уявлення про конвенціональність у бінарній опозиції до феномена згоди, намагаючись розкрити роль конвенціональності у генезі та розвитку суспільства, щоб виявити атрибутивні властивості соціального як такого фактора, що відтворює дух соціальної взаємодії і взаємоспівдії;

У понятійно-категоріальний апарат введено переосмислені поняття: «соціальна конвенціональність», «конвенціональна взаємодія», «соціальна конвенція»; «конвенціональні відносини», «конвенціональні елементи», «конвенціональні стратегії», «конвенціональна територія», в структурі яких знаходиться суспільний договір на принципах толерантності й довіри, толерантної довіри, що дозволило здійснити аналіз конвенціональності і феноменів соціальної інтеграції та соціальної взаємодії;

Дисертантом запропонована типологія конвенціональних взаємодій (соціальних конвенцій) на таких сутнісних підставах: предметність, модальність, суб'єктивність, оскільки багатовимірність конвенціональності обумовлює сфери життєдіяльності; ступені відкритості; і мотивованість суб'єкта дії, тобто міру успішності (результативності);

На основі наукового аналізу розроблені концептуальні засади конвенціональності стосовно діалогу суб'єктів конвенціональних відносин, посилює динаміку самоорганізації між інтерсуб'єктивними соціокультурними світами.

Доведено, що проблема конвенціональності має гуманітарно-сміслові коди, розшифрування яких пов'язане з архетипічною укоріненістю людини в самоцінних, цивілізаційних і творчих сферах онтосу. У даному контексті, як стверджує дисертант, соціокультурний процес є відображенням еволюції суспільного буття і особливостей конвенціональних способів духовності як шляху саморозвитку. Адже, європейська духовність є не лише однією з

альтернатив вибору майбутнього, а субстанційно-гуманітарним началом, зокрема гальмуванням інстинктів «атавістичного мислення», «живою свідомістю», - репрезентує принцип самовідтворення цивілізованої людини, що оприявлює повноту соціального входження країни в європейське буття. В різних аспектах очищення суспільства, і з різних позицій показано, що розумна конвенціональність, як шлях оздоровлення сучасного кризового суспільства є критерієм в аутентичності самоусвідомлення громади, коли здійснюється процес національної самокритики і самоосмислення синдрому пострадянського буття. Внаслідок чого відбувається інтелектуальна самореалізація носіїв європейського духовного оновлення, і, отже, реалізація родової сутності цивілізованої людини, одночасного конвенціонального поєднання соціокультурних і моральних смислів як основи політичної консолідації європейських спільнот у дусі прогнозів про «велику родину».

Разом з тим, доцільно було б ширше розглянути проблему конвенціональності, як аспект продуктивності критичного мислення в футурологічній галузі, розкрити потенціал кризових сепаратистських регіонів, в творенні мовленнєвої компетентності постмодерної особистості тощо.

В той же час хотілося б звернути увагу ще на деяких дискусійних положеннях, висвітлення яких сприяло б подальшому поглибленню змісту даної теми, зокрема:

По-перше, думка про конвенціональність і самоорганізаційність торкається трансформації так званих політичних націй, але в якій мірі оптимізація цієї моделі може бути реально запропонована реформаторами «українського суспільства»? В аспекті міжкультурної комунікації, в умовах сучасної трансформації, слід було б розширити проблематику філософії управління за рахунок якісного оновлення соціокомунікативних процесів, які часто-густо набувають характеру поверхневого управління етносоціальним феноменом, який у все більшій мірі зводиться до функції пошуку централізованих рішень, хоча управління проблемами міжкультурної комунікації адекватно

соборному процесу самоорганізації спільнот Сходу і Заходу тощо.

По-друге, все ж таки слід було б звернути увагу на цивілізаційні ризики у відтворенні як конвенціональної стратегії, так і у межах внутрішнього процесу управління міжнаціональними ризиками, що потребує розкриття поняття «конвенціональна теорія» в контексті формування нової етносоціальної спільноти «українська політична нація», що якісно змінює військове, комунікаційне управління чи взаємовідносини суто унітарні.

По-третє, у розкритті структури конвенціональних елементів надається авторське визначення у дусі «екологічного імперативу», у якому приховується дух екологічної культури в контексті екоонтології. Слід було б приділити увагу такому терміну, як «ендоекологічна конвенціональність», яким конкретизується оновлена національна політика, що розвивається в умовах глобалізації мультикультуралізму, яка являється важливою складовою глобального процесу. Ендоекологічна конвенціональність має базуватися на об'єктивно-суб'єктному розумінні життєвого світу і представляти собою індивідуальний внутрішній процес цивілізованої обробки інформації, що отримується з багатьох, незалежних один від одного, аспектах.

Дисертант, переглянувши досвід «західної епістемології», висвітлює як громадський стан поневоленого люду, демократичний патріотизм суб'єктів комунікації. Цей феномен епістемології, що почав зміцнювати конвенціональні пріоритети суспільства, однак фрагментарно аналізується, в основному, як дух патріотичної людини і суспільство, конвенціональний дух людини є одним з ідеальних типів, що був запроваджений лише під час так званої «пражської весни» кінця 60-х років XX ст. Цей факт поступово почав своє впровадження на рубежі XX-XXI ст., після краху СРСР, уособлював латентне надбання соборної України, що належало до підготовки фахівця європейського масштабу.

Варто, однак зазначити, що потрібно було б приділити більше уваги духовно-онтологічним концептам пострадянського мислення в контексті проблеми переходу від малоросійського суспільства до суспільства, що

оприявлює дух ноосфери. Дане побажання жодним чином не зменшує наукової значущості роботи.

Недоліки дослідження не міняють позитивної оцінки дисертації. Мета і висновки відповідають вимогам до філософських текстів вищого рівня, її апробація має теоретико-виховне значення. Зроблені зауваження в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації. Зміст її повністю розкриває тему, мова і стиль відповідають вимогам щодо наукових текстів. Поставлені автором мета і завдання досягнуті. Отримані результати мають теоретичну і практичну значущість, характеризують інноваційну науковість підходу до аналізу проблеми.

Текст докторської дисертації «КОНВЕНЦІОНАЛЬНІСТЬ В ПРОСТОРІ СУСПІЛЬСТВА, ЩО САМООРГАНІЗУЄТЬСЯ» відповідає вимогам п. 13 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року №567 «Про затвердження Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», а її автор – Ворніков В. І. заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії.

Доктор філософських наук, професор

кафедри суспільних наук,

архівної та інноваційної справи

Центральноукраїнського національного

технічного університету

І. З. Скловський



Відгук надіслано за рецензії 20.06.2019р.

Вз. секретар

І.В. Балащенко